

ЛІТЕРАТУРОЗНАВЧІ ПОГЛЯДИ МИХАЙЛА МОГИЛЯНСЬКОГО І НЕОКЛАСИКІВ: ЗІСТАВНИЙ АСПЕКТ

О. Зелік, старший викладач

*Полтавський національний педагогічний університет імені В. Г. Короленка,
вул. Остроградського 2, м. Полтава, 36000, Україна
E-mail: allmail@pnpu.edu.ua*

У статті у порівняльному аспекті досліджуються літературознавчі погляди Михайла Могилянського і київських неокласиків, зіставляються естетичні і культурологічні настанови. У розвідці аналізуються основні напрямки літературознавчої і літературно-критичної діяльності учених, коло їх наукових інтересів, а також простежуються творчі та дружні взаємини науковців. У роботі увага зосереджується на методологічних пошуках дослідників, застосуванні літературознавчих теорій. Проведений аналіз засвідчує спільність наукової парадигми неокласиків і М. Могилянського.

Ключові слова: літературний канон, парадигма, літературна критика, метод, неокласицизм, рецепція.

Дослідження естетичної парадигми неокласиків в українському літературознавчому дискурсі має тривалу традицію. Наукові студії презентують різні аспекти вивчення художньої природи неокласицизму в українській літературі. Під літературознавчою парадигмою розуміємо широкий спектр основних поглядів дослідника на функції і призначення літератури, тому її можна розглядати як систему естетичних вимог. Спираючись на дослідження Томаса Куна, розглядаємо наукову парадигму неокласиків як сукупність методів і прийомів, якими користується певна наукова спільнота, об'єднана спільною ідеологією.

Саме явище українського неокласицизму перебуває у центрі полеміки. Адже групи офіційно не існувало, немає жодних програм чи статутів, а об'єднує митців головно мета створити елітарний проект української літератури. «За всієї умовності цієї назви (неокласицизм – О.З.) й проблемності існування школи була єдність дискурсу, яка виявлялася спочатку в журналі “Книгар” (Київ, 1917–1920), потім у статтях, рецензіях, листах та художній творчості Миколи Зерова, Віктора Петрова, Павла Филиповича, Михайла Драй-Хмари, Максима Рильського, Освальда Бургардта» [29, с. 171]. Сучасна наука про літературу значно розширила пропонуваній перелік літературознавців, апелюючи до єдності художньої і дослідницької практики. Тамара Гундорова зауважує, «включення української літератури в контекст європейського модернізму спрямовувало на творення високої культури, котра б втілювала повноту літературних форм і стилів, тематичних пластів, а також забезпечувала формування нового типу реципієнта» [4, с. 5]. На думку В. Зварича, неокласицизм виявився найорганічнішим шляхом уведення традицій світової культури до естетичної системи українського модернізму [6]. Тому «силове поле» неокласиків притягувало людей, які прагнули, щоб українська література розвивалася у загальноєвропейському руслі, витворювала модель високої («повної») культури.

Аналіз історичних, історико-літературних, критичних, мемуарних, епістолярних джерел засвідчує тривалу співпрацю та спільність поглядів на шляхи розвитку української літератури М. Могилянського і неокласиків. До сьогодні літературознавство не виробило єдиного погляду, як варто номінувати неокласиків: школа, група, літературна організація, тому ми притримуємося погляду, що це неформальне об'єднання, члени якого відзначалися глибоким інтелектуалізмом,

грунтовною освітою, орієнтацією на кращі зразки світової культури, прагнули представити українську літературу у європейському контексті. Серед членів об'єднання називають поетів, перекладачів, літературознавців, мовознавців, видавців. Зауважимо, що художні пошуки М. Могілянського розвивалися у напрямку інтелектуального роману, імпресіоністичної прози, а от культурологічні, літературознавчі, естетичні погляди вченого корелюють з ідейно-естетичною парадигмою неокласиків. Письменника зазвичай називають «симпатиком групи» (Н. Полонська-Василенко), «неокласиком другої хвилі» (Р. Корогодський), «членом вільної академії» (В. Скуратівський) і т.ін.

Ідейно-естетичні засади літературно-критичної діяльності неокласиків неодноразово були предметом дослідження в наукових розвідках. Так, наприклад, Світлана Мельник аналізувала концепцію історії літератури в науковій спадщині неокласиків, Василь Івашко – діяльність Миколи Зерова як літературознавця і критика, І. Федорів, О. Томчук досліджували літературознавчі погляди Драй-Хмари, також предметом наукових студій була літературно-критична діяльність науковців, близьких до «група п'ятірного» (А. Ніковського, В. Петрова, О. Дорошкевича).

Проте до сьогодні літературознавчі парадигми неокласиків і Михайла Могілянського у порівняльному аспекті не досліджувалися.

Мета роботи – проаналізувати літературознавчі погляди Михайла Могілянського і неокласиків. Для реалізації мети потрібно виконати такі **завдання**: простежити взаємозв'язки М. Могілянського і неокласиків; проаналізувати літературознавчі і літературно-критичні праці дослідника у контексті наукової парадигми неокласиків; зіставити погляди дослідників на функції і завдання літературної критики.

Об'єкт дослідження – літературно-критичні й історико-літературні праці М. Могілянського у контексті наукової парадигми неокласиків.

Предмет – методологія дослідження художньої літератури М. Могілянським і неокласиками.

Наталія Котенко виділяє кілька етапів формування неокласичного поля. Перший – «кїївський період 1918 – 1919 років (“передісторія неокласицизму”, за В.Петровим). Літератори починають гуртуватися навколо критико-бібліографічного журналу “Книгар”, посаду головного редактора в якому певний час обіймає Зеров» [9, с. 22]. У цей період Могілянський повернувся на Чернігівщину, активно займався літературною і науковою працею, співпрацював з Чернігівською губернською архівною комісією, з журналом «Просвещение», його обрали головою Чернігівського українського видавництва «Сіверянська думка». Саме в цей час Михайло Могілянський опублікував у «Книгарі» некролог з приводу смерті М. Євшана, рецензії на белетристичні писання А.Кримського, оповідання С. Васильченка, книгу Петра Стебницького, дослідження Д.Дорошенка «П.О. Куліш, його життя і літературно-громадська діяльність» та ін., а також представив власну наукову студію «Григорій Сковорода в українській літературі». У «баришівський період» становлення неокласичного гурту Михайло Могілянський перебував у Петербурзі. Тут він активно співпрацював із цілим рядом видань, серед яких «Книга и революция», «Новая книга». Критик писав про твори сучасних українських письменників, зокрема про М. Коцюбинського, М. Хвильового, П. Тичину, за що отримав від М. Зерова характеристику «адвоката українського письменства перед судом російського читача» [7, с. 140]. Наталія Костенко пише, що «1923 року “захожі різьбярі” остаточно повертаються до Києва, сюди ж переїздить з Романівки Максим Рильський та з Кам'янця-Подільського – Михайло Драй-Хмара. “Ядро групи” сформовано» [9, с. 23–24]. Улітку, наприкінці липня того ж таки 1923 року на запрошення Всеукраїнської Академії наук до країни повертається й Михайло Могілянський.

Всеукраїнська Академія наук стала центром, що об'єднав навколо себе літературознавців, орієнтованих на творення європейської літератури і ґрунтового наукового дискурсу. Ярослав Гординський у дослідженні «Літературна критика

підсовецької України» цілий розділ присвячує аналізу наукових пошуків «академіків й неокласиків». Учений зазначає: «Науково-дослідча є у великій частині і праця українських неокласиків, що разом із тим дають і найбільших сучасних українських літературних критиків з небуденною освітою та виробленою методологією. І вони також розгорнули свою критичну діяльність ще за української державності й опісля, зблизившись до ВУАН <...>. Властиві ж неокласики активізувались передусім у 1924 – 1925 рр. та знайшли симпатії в деяких членів Гарту та на сторінках харківського “Червоного шляху” та київського “Життя й Революції”».

Деякі неокласики вийшли ще з 90-х рр. (М. Могілянський), дехто з ентузіастів “Української Хати” (Микола Зеров) і виховувалися під впливом історично-порівняльної школи Ол. Веселовського (Павло Филипович), чи філологічної Володимира Перетца (Зеров) та станули, як згадано, близько академічного кружка С. Єфремова та А. Ніковського, хоч Єфремов був публіцист у науці, а неокласики навіть у літературній критиці не покидали найчастіше наукового ґрунту [3, с. 14].

Михайло Могілянський був керівничим Постійної комісії для складання біографічного словника діячів України, він вів інтенсивну збирацьку й дослідницьку роботу, широке листування. Але учений і дослідник літератури пише у цей час свої найбільш значні наукові праці: «До проблеми розуміння художнього твору», «Література як соціальний факт і як соціальний фактор», «Куліш у 90-х роках (листи й документи)», «Ненаписана повість М. Коцюбинського: з творчої лабораторії художника», «Мемуарна література про Анатолія Франса», «Іронія і скепсис Анатолія Франса»; відгукується на твори сучасних українських авторів: «Сині етюди» М. Хвильового, «Крокове коло» М. Йогансена, «Місто» В. Підмогильного, «Осінні зорі» В. Сосюри, «Вітер з України» П. Тичини; рецензує літературознавчі праці: «Нове українське письменство» М. Зерова, «Шляхи новітньої французької поезії» М. Калиновича, «Десять років української літератури» А. Лейтеса і М. Яшека, «Ганна Барвінок (Кулішева) в її листах» О. Сікиринського, «Нарис історії української літератури» В. Коряка і багато іншого.

15 березня 1925 року у ВУАН неокласики організували літературні читання, презентували і власні вірші, і переклади. Традиційно, такі презентації завершувалися жвавим обговорення поезії, у диспуті брав участь і Могілянський. Літературний вечір спровокував полеміку в пресі, учасникам довелося спростовувати факти, представлені А. Лісовим у статті «П’ятеро з парнасу». А вже 1926 р. С. Щупак назвав неокласиків «попутницькою силою», серед інших згадав і Михайла Могілянського. Ученому довелося публічно виправдовуватися, так з’явився «отречений лист», про який йдеться у solo Могілянського у загальновідомому «Неокласичному марші»:

І я, боець за вищий рівень,
Неокласичний славлю хист.
Та проспівав тричі півень, –
І в «Правді» – отречений лист (цит за: [11, с. 167]).

У відкритому листі до газети «Пролетарська правда» Могілянський писав: «Ні формально, ні по суті ніколи я не був неокласиком, що кілька разів зазначав у своїх публічних виступах, а тому зрозуміло, що й не міг нічого використати “для пропаганди неокласичних поглядів”» (цит. за: [10, с. 61]). У статті «Іронія і скепсис Анатолія Франса» Могілянський, полемізуючи із критиками неокласицизму, пише: «До речі, Франс був пристрасним оборонцем шкільного класицизму, а з його творів в дальшому нам ще доведеться подавати такі цитати, за які сучасне неучтво повинно б обляяти його “скверним” словом “неокласик”».

Дозволю собі одначе думати, що в означеному нахилі розумових інтересів Франса, він менше, мабуть, одходив от Маркса, ніж сучасне неучтво. Адже ж і Маркс був таки не чужий “неокласиці”, це ж він сказав: “лише ідіот не розуміє значення античної культури для пролетаріату”... Отже, тим сучасним “марксистам”, що мало ознайомлені з Марксом (а багато розвелось таких), слід би уважніше почитати вчителя» [15, с. 176–176].

Як критик і літературознавець М. Могілянський сформувався під впливом культурно-історичної школи, саме «культурно-історична школа заклала принципи системного розуміння літератури» [2, с. 54]. Погляди «неокласиків» формувалися навколо філологічного семінару Володимира Перетца. Часто, аналізуючи одні і ті ж літературні явища, кожен із дослідників обирав свій метод. Аналіз наукового дискурсу окресленого кола дослідників засвідчує системну роботу над різними аспектами історії української культури. Зокрема, у центрі наукової уваги учених перебував літературний канон. Праці, присвячені Сковороді, Кулішеві, Шевченку, Коцюбинському, Лесі Українці формували широке дискурсивне наукове поле. Неокласики використовували у своїх літературознавчих працях різноманітні методологічні прийоми і принципи.

Літературно-критичний метод – це індивідуальний підхід до аналізу художнього твору; літературно-критичний та історико-літературний підхід до художнього твору і загальний напрям його аналізу, принципи і критерії аналізу, оцінки і трактування твору, система операцій і принципів, спрямованих на дослідження твору як певного концептуального явища. Польська дослідниця З. Мітосек наголошує «думка про літературу творить певну теоретичну практику, розвиток, питання й відповіді, дослідницький інструментарій якої можна описати» [14, с. 9].

Неокласична традиція в літературознавстві базувалася на ««відірваності» від будь-яких ідеологічних тенденцій, особливій сфері творчої свободи, зверненні до класики (до естетики) як до духовного спадку і духовного зростання» [13, с. 1], наукові праці відзначаються «чіткою логікою знань, науковими принципами аналізу художнього тексту, пошуком генетично-типологічних паралелей в широкому культурологічному та літературному контекстах» [13, с. 2].

Закцентувавши увагу на літературознавчій діяльності неокласиків, виділяємо такі ідейно-естетичні погляди учених: залучення досвіду світового письменства, засвоєння кращих здобутків вітчизняної літератури («Adfontes»), дослідження типологічних зв'язків української літератури із європейською, з'ясування вітчизняної літературної традиції та ревізія канону, мистецька вибагливість, посилення вимог до художніх текстів, психологічний аналіз, формування (з опорою на історичну тяглість) потрактування власної мистецької ідентичності, усвідомлення літератури як динамічної системи, увага до естетичної природи текстів, особливості рецепції художніх творів.

Погляди на шляхи розвитку української літератури у контексті світової, залучення кращих зразків світової культури до української культурної традиції і зблизили Могілянського й неокласиків. Свої естетичні і культурологічні погляди Михайло Могілянський сформулював ще у 1912 році, коли опублікував працю «Про культурну творчість» [16]. (Див. детальніше: Зелік О. Михайло Могілянський про культурологічну доміанту української модерності [8]). Серед головних засад науковця виділяємо наступні: вільна культурна творчість нації без обмежень, нерозривний контакт із світовою культурою, інтенсивна культурна творчість, засвоєння і націоналізація світової культури, застосування її цінностей для задоволення національних потреб і прагнень, повнота культурного національного життя, розвиток культури у всіх напрямках, українізована європейська культура, орієнтація на світовий прогрес при творенні власної культури. Окремо вчений зосередився на літературі, окрім оптимістичного «нам є з чим показатися на люди» [16], дослідника бентежить відсутність високої літератури і засилля «популяризаторства», протягом усієї своєї критичної діяльності він послідовно боровся з «сучасним попитом на примітивізм» [15, с. 184]. «Популярна література не може існувати поза живим зв'язком з постійним розвитком культури» [16], «з пелюшок сучасного примітивізму виросте людство до здібності прийняти й володіти всім багатством культури в усій його складності» [15, с. 185], – у різний час послідовно обстоював свою позицію Могілянський. Критик заперечував варіант культури лише «для домашнього обігу», і закликав до творення високої літератури,

прагнув залучити до культури якнайширше коло реципієнтів. Із часом науковець не відійшов від програми, окресленої у засадничій праці «Про культурну творчість», проте його наукові погляди збагачувалися під впливом (прямим чи опосередкованим) наукового та літературного середовища, літературно-критичного дискурсу та розвитку нових методів роботи з художніми текстами.

Для Могілянського літературна критика була органічною складовою культурного поступу, очевидно, тому і відгукнувся коротким некрологом у 1919 році на смерть М. Євшана – одного із чільних критиків модерної літератури, який, за висловом Т.Гундорової, представив «естетичну візію високої культури в українській літературі» [5, с. 61]. Серед чеснот критика учений відзначає природний художній смак, совісне студіювання наукових дисциплін, безмежну ширість, «невпинне горіння вічно шукаючого шляхетного духу», обстоювання ідеалу високої літературної естетики, але відзначає і хиби: войовничо-полемічний тон, невмотивований історико-літературний аналіз «міркою» сучасних естетичних категорій. Особливо імпонувала Могілянському Євшанова «рухливість», «зростання в своєму розвитку» [15, с. 1952], до чого і сам прагнув митець. Очевидно, такі відозви можуть задавати напрям аналізу і праць Могілянського.

Аналіз літературознавчих праць Михайла Могілянського дозволяє нам виокремити кілька напрямків його наукової діяльності, кожен із яких зумовлений ідейно-естетичними засадами літературно-критичної діяльності дослідника: дослідження з історії літератури, формування повноцінного літературно-критичного та наукового дискурсів, засвоєння українським літературознавством наукових методологій аналізу текстів.

Серед наукових зацікавлень вченого – історія літератури. Знаємо, що літературознавство початку ХХ століття велику увагу приділяло переосмисленню та творенню літературного канону. Поряд із Шевченком, наприклад, неокласики прагнули утвердити Куліша та Сковороду, прагнучи відродити ідеали книжності, інтелектуалізму, європейських орієнтацій. Могілянський у своїх дослідженнях відзначає, що «українська література і взагалі український рух означені “велетенською тінню впливу Сковороди”» [19, с. 6], а у свої оцінках Куліша апелює до тези Драгоманова, що Куліш – «один з українофілів – б'є в точку всесвітньої, людської культури, котра підніме наш народ» [18, с. 185]. Культурологічні акценти Могілянського корелюють із думкою Ю. Лотмана «кожна культура визначає свою парадигму того, що слід пам'ятати (тобто зберігати), а що підлягає забуттю» [12, с. 200]. Сьогодні формування канону за Г. Блумом потрактуємо як «мистецтво літературної Пам'яті» [1, с. 22], «результат вибору між творами, котрі борються один із одним за виживання» [1, с. 25], часто обстоюючи «індивідуальний досвід естетичного враження» [1, с. 44]. А на початку століття ідеологічна та естетична складові тісно між собою корелювали: «Коли наш Шевченко, син кріпака-селянина, свій на Галичині, то з другого боку син Галицького селянина Іван Франко, творець епічного образу Мойсея – свій на Україні, наш Коцюбинський – свій на Галичині, Галицький Стефаник, буковинка – Ольга Кобилянська – свої на Україні. Нарешті не можемо казати ми і Ви, Ви і ми, кажемо – ми, ми – Українці...» [20, с. 3]

Оцінка сучасної літератури у Могілянським базується на художній вартості творів: «Як всякий великий поет, Тичина глибоко національний у свої темах, і у своїх образах, і в прийомах майстерності. Але його “національність” доведена до такого ступеню майстерності, що перестає бути лише фольклором, а стає високою поезією» [21, с. 39]; Винниченко «великий художник і тонкий психолог» [22, с. 24]; «прозорий стиль і чудова українська мова Коцюбинського – зразки класичного художнього стилю» [22, с. 25]; «глибоко і тонко підходять до аналізу сучасної людини» [23, с. 16]. Але повз уважне око критика не проходять і недбалість щодо форми творів [28, с. 172] штучність “психологічних арабесок” [28, с. 174], «сирий, художньо не перетворений “дійсний факт”» [28, с. 174], Закидає А.Кримському «відсутність художньої правди» [24, с. 1923], інтерес стоїть поза межами художньо-естетичного

обігу [24, с. 1925]. Особливо у рецензіях Могилянський наголошував на необхідності для письменників «робити культурну підготовчу роботу» [28, с.177], більш ґрунтовно цю думку вчений представить під час літературної дискусії.

Формування повноцінного наукового дискурсу – одна із ключових засад науковця, він відзначав позитивні якості дослідження, навіть якщо сам оперував іншою методологією: «професійний критик пан Ніковський в аналізі творчості Лесі Українки поставив питання, пов'язані з теорією літератури і психологією творчості», але докоряв доброму другу С. Єфремову за публіцистичний стиль, надмірний біографізм і відсутність «літературної характеристики» [23, с. 29].

Засвоєння наукових методів і опанування методологіями нових літературних шкіл уважав необхідною частиною роботи літературознавця. Так, серед наукових праць ученого знаходимо і теоретичні роботи, присвячені розгляду соціальної критики, формальної школи в літературознавстві. Відповідно, і праці колег оцінював з точки зору залучення наукового інструментарію: Соціальний аналіз «Чорної ради» О. Гермайзе «треба визнати за зразковий» [25, с. 265]; завдання критика – оцінка естетичної (художньої) гідності твору [25, с. 265]

Могилянський до аналізу української літератури залучав європейський контексту, проводив типологічні, культурологічні паралелі: «по суті це драма “Нори”, розроблена доволі грубими, наближеними до шаблону прийомами» [23, с. 30], «його вуста кривить скептична посмішка у стилі А. Франса» [26, с. 74]

Важливим аспектом розвитку національної культури уважав переклади кращих зразків світової літератури українською мовою, намагався привертати до них увагу громадськості: «Із перекладів українською мовою відзначимо переклади М. Грушевського із Шніцлера (“Література”, “Останні маски”))» [23, с. 30]

Неокласики орієнтувалися на художні і літературознавчі здобутки Лесі Українки. У Могилянського немає осібних розвідок, присвячених письменниці, проте прочитуємо знання і повагу до її літературознавчих здобутків: «у цитаті із старої статті Лесі Українки (1900 р.) <...> маємо вже цілком правильний підхід до історично-літературної оцінки Кобилянської і можна лише пошкодувати, що сучасний дослідник не пішов простим шляхом, що його накреслила ще Леся Українка» [27, с. 266]

Аналіз теоретико-літературних, історико-літературних, літературно-критичних праць ученого, заяв у періодиці, літературознавчих доповідей, виступів під час літературних дискусій засвідчують єдність естетичної парадигми М. Могилянського і неокласиків. Дослідник послідовно пропагував елітарну теорію мистецтва, яка сформувалася під впливом європоцентризму, високої літератури, естетизму. Т. Гундорова писала: «Зокрема історія високої культури в Україні відбиває досить непрості обставини її формування, розвитку, рецепції» [4, с. 3].

Ідейно-естетична парадигма Могилянського-літературознавця сформована власними естетично-культурними уподобаннями, модерністичним дискурсом, мистецьким середовищем, у якому перебував митець.

THE LITERARY VIEWS OF MYKHAILO MOHYLIANSKY AND KYIV NEOCLASSICAL WRITERS: A COMPARABLE ASPECT

Oksana Zelik, Senior Lecturer

Poltava National V.G. Korolenko Pedagogical University,

2, Ostrogradski St., Poltava, 36000, Ukraine

E-mail: allmail@npu.edu.ua

The article deals with a comparative analysis of literary views of Mykhailo Mohyliansky and Kyiv neoclassical writers. There are compared aesthetic and cultural aspects. The main directions of literary and literary-critical activities of scientists, the range of research interests are analyzed. Also creative and friendly relations of scientists are observed. The scientific view focuses on the search for

methodological research, the use of literary theories. The analysis demonstrates common scientific paradigm of neoclassical writers and Mykhailo Mohyliansky.

Keywords: *literary canon, paradigm, literary criticism, method, neoclassicism, reception.*

ЛИТЕРАТУРОВЕДЧЕСКИЕ ВЗГЛЯДЫ МИХАИЛА МОГИЛЯНСКОГО И НЕОКЛАСИКОВ: СОПОСТАВИТЕЛЬНЫЙ АСПЕКТ

О. А. Зелік, ст. преподаватель

Полтавский национальный педагогический университет имени В. Г. Короленко,

ул. Остроградского 2, г. Полтава, 36000, Украина

E-mail: allmail@npri.edu.ua

В статье анализируются литературоведческие взгляды Михаила Могиланского и киевских неоклассиков, сопоставляются их эстетические и культурологические визи. В исследовании рассматриваются основные направления литературоведческой и литературно-критической деятельности ученых, их научных интересов, прослеживаются творческие и дружеские взаимоотношения ученых. В работе акцентируется внимание на методологических поисках ученых, применении литературоведческих теорий. Проведенный анализ показывает общность научной парадигмы неоклассиков и М. Могиланского.

Ключевые слова: *литературный канон, парадигма, литературная критика, метод, неоклассицизм, рецепция.*

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Блум Г. Західний канон : Книги на тлі епох / Гарольд Блум; пер. з англ. за заг. ред. Р. Семківа. – К. : Факт, 2007. – 720 с.
2. Гнатюк М. Літературознавчі концепції в Україні II пол. XIX – початку XX ст. / Михайло Гнатюк. – Львів, 2002. – 205 с.
3. Гординський Я. Літературна критика підсовецької України / Ярослав Гординський. – Львів – Київ, 1939. – 127 с.
4. Гундорова Т. В колі вічного повернення: українська література між вестернізацією і модернізацією / Тамара Гундорова // Питання літературознавства: науковий збірник. – Чернівці: Рута, 2008. – Вип. 76. – С. 3–15.
5. Гундорова Т. Висока культура і популярна культура: слов'янський контекст / Тамара Гундорова // Слово і Час. – 2008. – № 9. – С. 52–63.
6. Зварич В. Стилєтворчі функції традиційних образів у поезії неокласиків : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.01.06 «Теорія літератури» / З. В. Зварич. – Тернопіль, 2002. – 20 с.
7. Зеров М. Пам'яті М. Коцюбинського / Микола Зеров // Зеров Микола. Українське письменство. – К.: Видавництво Соломії Павличко «Основи», 2003. – С. 139–143.
8. Зелік О. Михайло Могиланський про культурологічну доміную української модерності (стаття «Про культурну творчість», (1912)) / Оксана Зелік // Вісник Київського слав'янського університету. – 2007. – № 36. – С. 46–58.
9. Котенко Н. Неп'ятірне гроно кийських неокласиків / Наталія Котенко // Київські неокласики. Антологія. – К.: Смолоскип, 2015. – С. 5–46.
10. Кривенко С. Історія кризі призму одного оповідання. Михайло Могиланський та його «Вбивство» / Сергій Кривенко // Вісник національної академії наук України. – 1999. – Вип. 9. – С. 57–65.
11. Крижанівський С. Чи був у неокласиків літературний маніфест? / Степан Крижанівський // Вітчизна. – 1988. – № 2. – С. 163–167.
12. Лотман Ю. Память в культурологическом освещении / Юрий Лотман // Лотман Ю.М. Избранные статьи. – Таллин, 1992. – Т. 1. – С. 200–202.
13. Мельник С. Концепція історії літератури в науковій спадщині неокласиків : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. філол. наук: 10.01.06 «Теорія літератури» / С. Є. Мельник. – Київ, 1995. – 21 с.
14. Мітосек З. Теорії літературних досліджень / Зоф'я Мітосек / перекл. з польської В. Гуменюк, наук. ред. В. Іванюк. – Сімферополь: Таврія, 2005. – 408 с.
15. Могиланський М. Іронія і скепсис Анатолія Франса: пам'яті Анатолія Франса / Михайло Могиланський // Червоний шлях. – 1925. – № 9. – С. 172–185.
16. Могиланський М. О культурном творчестве / Мих. Могиланський // Украинская жизнь. – 1912. – № 4. – С. 7–16.
17. Могиланський М. М.Євшан (Федюшка) (некролог) / Михайло Могиланський // Книгарь. – 1919. – № 28. – С. 1951–1952
18. Могиланський М. П.О. Куліш у 90-х роках (листи й документи) / Михайло Могиланський // Червоний шлях. – 1925. – № 8. – С. 180–199.

19. Могілянський М. Григорій Сковорода в українській літературі / Михайло Могілянський // Книгарь. – 1920. – № 1–3. – С. 5–14.
20. Могілянський М. Шевченкові роковини 1916 року / Михайло Могілянський – Чернівці, 1916. – 7 с.
21. Могілянський М. П.Тычина (Страничка из истории новой украинской поэзии) / Михаил Могілянський // Книга и революция. – 1923. – № 3 (27). – С. 38–39.
22. Могілянський М. Українська література в 1910 г. / Михаил Могілянський // Русская мысль. – 1911. – Кн. 4. – С. 23–25.
23. Могілянський М. Українська література в 1911 г. / Михаил Могілянський // Русская мысль. – 1912. – Кн. 3. – С. 20–24.
24. Могілянський М. Українська література в 1913 г. / Михаил Могілянський // Русская мысль. – 1914. – Кн. 2. – С. 27–31.
25. Могілянський М. Белетристичні писання А. Кримського / Михайло Могілянський // Книгарь. – 1919. – № 28. – С. 1923–1925.
26. Могілянський М. Куліш П. Чорна рада / Михайло Могілянський // Червоний шлях. – 1926. – № 5–6. – С. 264–265.
27. Могілянський М. Хвильовий М. Сині етюди / Михайло Могілянський // Книга и революция. – 1923. – № 4. – С. 74.
28. Могілянський М. О.Кобилянська. Новелі / Михайло Могілянський // Червоний шлях. – 1926. – № 5 – 6. – С. 265–266.
29. Могілянський М. Дніпрова Чайка, Нат. Романович-Ткаченко, Павло Богацький, Михайло Івченко / Михайло Могілянський // Літературно-науковий вістник. – 1919. – Т. 75. – Кн. 7–9. – С. 168–177.
30. Павличко С. Дискурс модернізму в українській літературі: Монографія / Соломія Павличко– К.: Либідь, 1997. – 447 с.

REFERENCES

1. Bloom, H. (2007). *Zakhidnyi kanon: Knyhi na tli epoch* [The Western Canon : The Books and School of the Ages]. R. Semkiv (Ed., Trans.). Kyiv, Ukraine: Fakt.
2. Hnatiuk, M. (2002). *Literaturoznavchi kontseptsii v ukraini druhoi polovyna 19 – pochatku 20 stolittia* [Literary Studies Concepts in Ukraine of the Second Half of 19th – Early 20th Centuries]. Lviv, Ukraine.
3. Hordynskiy, Y. (1939). *Literaturna krytyka pidsovetskoï ukrainy* [Literary Criticism of Ukraine under Soviet Rule]. Lviv – Kyiv, Ukraine.
4. Hundorova, T. (2008). V koli vichnoho povnennia: ukrainska literature mizh vesternizatsieiu I modernizatsieiu [In the Circle of Eternal Return: Ukrainian Literature between Westernization and Modernization]. *Pytannia literaturoznavstva: Naukovyi zbirnyk* (Vol.76, pp. 3–15). Chernivtsi, Ukraine: Ruta.
5. Hundorova, T. (2008). Vysoka kultura I populiarna kultura: slov'ianskyi aspekt [High Culture and Popular Culture: Slavonic Context]. *Slovo i Chas*, 9, 52–63.
6. Zvarych, V. (2002). Styletvorchi funktsii traditsiinykh obraziv u poezii neoklasikov [Stylistic Features of Traditional Images in the Poetry of Neoclassicists]. Extended abstract of candidate's thesis. Ternopil, Ukraine.
7. Zerov, M. (2003). Pamiati Kotsiubynskoho [In Memory of M. Kotsiubynskiy]. In *Ukrainske Pismenstvo* (pp. 139–143). Kyiv : Vydavnytstvo Solomii Pavlychko «Osnovy», 2003.
8. Zelik, O. (2007). Mohylianskyi pro kulturnilichnu dominant ukrainskoï modernosti (stattia «Pro kulturnuiu tvorchist», (1912)) [Mykhailo Mohylianskyi on Culturological Dominance of Ukrainian Modernity (Article “On Cultural Creativity”, (1912))]. *Visnyk Kyivskoho slavistychnoho universytetu*, 36, 46–58.
9. Kotenko, N. (2015). Nepiatirne grono kyivskyykh neoklasikov [Cluster of not Five of Kyiv Neoclassicists]. *Kyivski Neoklassiki* (pp. 5–46). Kyiv, Ukraine: Smoloskyp.
10. Kryvenko, S. (1999). Istoriia kriz' pryizmu odnogo opovidania. Mykhailo Mohylianskyi ta ioho “Vbyvstvo” [History through the Prism of One Story. Mykhailo Mohylianskyi and his “Murder”]. *Visnyk natsionalnoï akademii nauk Ukrainy*, 9, 57–65.
11. Kryzhanivskiy, S. (1988). Chy buv u neoklasikov literaturnyi manifest? [Did Neoclassicists Have a Literary Manifesto?]. *Vitchyzna*, 2, 163–167.
12. Lotman, Y. (1992). Pamiat v kulturologicheskom osvshenii [Memory in Culturological Highlight]. In *Lotman Y. M. Izbrannye stat'i*, vol. 1, 200–202. Tallinn, Estonia.
13. Melnyk, S. (1995). Kontseptsii istorii literatury v naukovi spadshini neoklasikov [The Concept of History of Literature in the Academic Heritage of Neoclassicists]. Extended abstract of candidate's thesis. Kyiv, Ukraine.
14. Mitosek, Z. (2005). Teorii literaturnykh doslidzhen [Theory of Literary Studies]. (V. Humeniuk, Trans., V. Ivaniuk Ed.). Simferopol, Ukraine: Tavriya.
15. Mohylianskyi, M. (1925a). Ironiia I skepsis Anatolia Franca. Pamiati Anatolia Fransa [The Irony and Skepticism of Anatole France: in Memory of Anatole France]. *Chervonyi shliakh*, 9, 172–185.
16. Mohylianskyi, M. (1912a). O kulturnom tvorchestve [On Cultural Creativity]. *Ukraynskaya zhyzn*, 4, 7–16.
17. Mohylianskyi, M. (1919a). *M. Ievshan (Fediushka) (Nekrolog)* [M. Ievshan (Fediushka) (Obituary)]. *Knyhar*, 28, 1951–1952.
18. Mohylianskyi, M. (1925b). P.O. Kulish u 90-h rokakh (lysty i dokumenty) [P.O. Kulish in the 90th (Letters and Documents)]. *Chervonyi shliakh*, 8, 180–199.
19. Mohylianskyi, M. (1920). Hryhoryi Skovoroda v ukrainskii kulturii [Hryhoryi Skovoroda in Ukrainian Culture]. *Knyhar*, 1–3, 5–14.

20. Mohylianskyi, M. (1916). Shevchenkovi rokovyny 1916 roku [Shevchenko's Anniversary of 1916]. Chernihiv, Ukraine.
21. Mohylianskyi, M. (1923a). P. Tychyna (Stranichki iz istorii novoi ukrainskoi poezii) [P. Tychyna (Page from History of New Ukrainian Poetry)]. *Knyha i revoliutsiia*, 3 (27), 38–39.
22. Mohylianskyi, M. (1910). Ukrainskaya literature v 1910 [Ukrainian Literaturein 1910]. *Rusaskaia mysl*, 4, 23–25.
23. Mohylianskyi, M. (1912b). Ukrainskaya literature v 1911 [Ukrainian Literaturein 1913]. *Rusaskaia mysl*, 3, 20–24.
24. Mohylianskyi, M. (1914). Ukrainskaya literature v 1913 [Ukrainian Literaturein 1913]. *Rusaskaia mysl*, 2, 27–31.
25. Mohylianskyi, M. (1919b). Beletrystychni pysannia F. Krymskoho [Fiction ofA. Krymskyi]. *Knyhar*, 28, 1923–1925.
26. Mohylianskyi, M. (1926a). Kulish P. Chorna rada [Kulish P. The Black Council]. *Chervonyi shliakh*, 5–6, 264–265.
27. Mohylianskyi, M. (1923b). Khvylyovyi M. Syni etudy [Khvylyovyi M. Blue etudes]. *Kniga i revoliutsiia*, 4, 74.
28. Mohylianskyi, M. (1926b). O. Kobylanska. Novely [O. Kobylanska. Novels]. *Chervonyi shliakh*, 5–6, 265–266.
29. Mohylianskyi, M. (1919c). Dniprova Chaika, Nat. Romanovych-Tkachenko, Pavlo Bohatskyi, Mykhailo Ivchenko [Dnibr Seagul, Nat. Romanovych-Tkachenko, Pavlo Bohatskyi, and Mykhailo Ivchenko]. *Literaturno-naukovy visnyk*, 75(7–9), 168–177.
30. Pavlychko, S. (1997). Diskurs modernizmu v ukrainskii literature [Discourse of Modernism in Ukrainian Literature]. Kyiv, Ukraine: Lybid.

Надійшла до редакції 8 травня 2017 р.